

УДК 343.9:65.012.4

DOI 10.33244/2617-4154.2(19).2025.154-161

А. І. Кравчук,

*аспірант, Державний податковий університет**e-mail: kraniv@ukr.net*

ORCID ID 0009-0002-9169-6092

СУЧАСНІ МЕТОДИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена аналізу сучасних методів запобігання злочинності у сфері господарської діяльності, зокрема тих, що використовуються для боротьби з економічними злочинами. Досліджуються основні проблеми, пов'язані із злочинною діяльністю в галузі бізнесу, та пропонує комплексні підходи до їх вирішення. Окрему увагу приділено таким типам правопорушень, як шахрайство, ухилення від оподаткування, корупція, а також незаконне використання корпоративних ресурсів та відмивання грошей. Зазначено, що ефективне запобігання злочинності в господарській сфері потребує не лише посилення кримінального покарання, а й впровадження сучасних превентивних технологій, таких як системи внутрішнього аудиту, електронний моніторинг фінансових потоків, а також активне використання автоматизованих інформаційних систем для виявлення та блокування незаконних операцій. У статті обґрунтовано необхідність міжвідомчої співпраці між правоохоронними органами, податковими службами та комерційними структурами для ефективної боротьби з економічною злочинністю. Автор також аналізує роль міжнародних стандартів у запобіганні правопорушенням у сфері господарської діяльності та зазначає важливість впровадження новітніх технологій у процеси виявлення та розслідування фінансових кримінальних правопорушень. Особливу увагу приділено питанням удосконалення нормативно-правової бази, що регулює господарську діяльність, та підвищення ефективності правозастосування в контексті економічної безпеки держави. Запропоновані засоби вдосконалення системи превенції охоплюють розвиток криміналістичної експертизи, удосконалення процедур внутрішніх перевірок підприємств та посилення контролю за фінансовими операціями через використання технологій аналізу великих даних. Так, запобігання злочинності у сфері господарської діяльності є важливим елементом забезпечення економічної стабільності та розвитку країни. Запропоновані методи сприятимуть зниженню рівня кримінальної діяльності, зокрема у бізнес-середовищі, та підвищать ефективність боротьби з економічними правопорушеннями на національному та міжнародному рівнях.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, господарська діяльність, запобігання, економічна злочинність.

Запобігання злочинності у сфері господарської діяльності є однією з найбільш важливих та актуальних проблем сучасного кримінального права та економічної безпеки. В умовах глобалізації та стрімкого розвитку технологій кримінальні правопорушення, пов'язані з господарською діяльністю, набувають все більш складного та різноманітного характеру. Це охоплює шахрайства, корупційні кримінальні правопорушення, фінансові махінації та порушення антимонопольного законодавства, що завдають значної шкоди не лише державній економіці, а й конкурентоспроможності національних підприємств.

Особливу актуальність ця проблема набуває в умовах постійних змін у нормативно-правовій базі та зростаючої потреби в удосконаленні методів боротьби з економічною злочинністю. Враховуючи виклики, які ставить перед правоохоронними органами нова економічна реальність, дослідження сучасних методів запобігання злочинності в господарській сфері є надзвичайно важливим для створення ефективних механізмів запобігання та попередження правопорушень.

Крім того, в умовах інтеграції України до міжнародних економічних структур необхідно забезпечити відповідність національних стандартів запобігання злочинності міжнародним вимогам, що підвищує значення наукових розробок і практичних рекомендацій у цій сфері.

Метою статті є дослідження сучасних методів запобігання злочинності у сфері господарської діяльності, аналіз їх ефективності та виявлення ключових чинників, які сприяють зниженню рівня економічних правопорушень. У статті розглянуто теоретичні основи та практичні аспекти боротьби з економічними кримінальними правопорушеннями, зокрема, шахрайством, корупцією та фінансовими махінаціями. Окрема увага приділена аналізу національного та міжнародного досвіду у сфері попередження правопорушень, а також визначенню засобів удосконалення існуючих механізмів запобігання злочинності в умовах сучасної економічної реальності.

У сучасній науковій літературі значна увага приділяється вивченню методів запобігання злочинності в сфері господарської діяльності, зокрема економічним правопорушенням, що становлять серйозну загрозу національній безпеці та стабільності економіки країни. Останні дослідження українських вчених акцентують увагу на вдосконаленні правових та практичних механізмів запобігання злочинності в цій сфері.

Зокрема, роботи І. В. Арістової та Г. В. Атамчука аналізують ефективність існуючих законодавчих ініціатив, спрямованих на боротьбу з фінансовими кримінальними правопорушеннями, та пропонують моделі інтеграції новітніх інформаційних технологій для виявлення та попередження шахрайства в бізнес-середовищі. Вони акцентують увагу на необхідності створення єдиної інформаційної бази для моніторингу господарських операцій та вдосконалення співпраці між правоохоронними органами та підприємницьким сектором.

Р. А. Калюжний та І. П. Катериничук у своїх дослідженнях підкреслюють важливість розвитку спеціалізованих аналітичних підрозділів у правоохоронних органах, які б займались прогнозуванням та запобіганням економічних кримінальних правопорушень, а також значення міжнародного досвіду в адаптації національних механізмів протидії злочинності.

В. Б. Вишня і С. О. Прокопов акцентують увагу на важливості розвитку правової культури серед підприємців та підвищення рівня правової обізнаності для запобігання порушенням у господарській сфері. Вони пропонують застосування превентивних заходів, що охоплюють навчальні програми та інформаційні кампанії для бізнес-спільноти.

Так, останні наукові дослідження українських вчених свідчать про інтеграцію міждисциплінарних підходів до боротьби з економічною злочинністю, а також необхідність удосконалення існуючих правових та організаційних механізмів на національному та міжнародному рівнях.

Запобігання злочинності у сфері господарської діяльності є однією з найважливіших складових забезпечення економічної безпеки держави. Економічні кримінальні правопорушення, такі як шахрайства, корупція, фінансові махінації та порушення антимонопольного законодавства, несуть загрозу не тільки національній економіці, але й здатні значно знизити довіру до державних інститутів та бізнесу. Тому важливість ефективних методів запобігання таким правопорушенням вимагає постійного дослідження новітніх підходів і розробки стратегії, яка дасть змогу попередити кримінальні правопорушення до їх здійснення.

Запобігання злочинності в господарській сфері має кілька основних напрямів, серед яких можна виділити правові, організаційні та технологічні аспекти. Усі ці напрями взаємопов'язані і необхідні для комплексного підходу до вирішення проблеми.

Розглядаючи правовий аспект, варто зазначити, що важливою складовою у запобіганні економічним кримінальним правопорушенням є створення ефективної правової бази, що сприятиме не лише виявленню порушень, але й їх попередженню. Роботи таких вчених, як І. В. Арістова та Г. В. Атамчук, зосереджені на аналізі чинного законодавства України та його здатності ефективно реагувати на нові виклики в сфері економічних правопорушень. Вони акцентують увагу на необхідності вдосконалення існуючих законів, що регулюють господарські операції, та створення інституцій, які б мали право здійснювати постійний моніторинг бізнес-процесів [1].

Щодо організаційного аспекту, то у своїх дослідженнях Р. А. Калюжний та І. П. Катериничук приділяють особливу увагу розвитку спеціалізованих аналітичних підрозділів у правоохоронних органах, що займаються прогнозуванням економічних кримінальних правопорушень. Вони зазначають, що одним із важливих елементів ефективного запобігання злочинності є саме організація роботи таких підрозділів, їх взаємодія з іншими правоохоронними структурами, а також підприємницькими асоціаціями. Системний аналіз та прогностичні моделі допомагають не тільки виявляти наявні правопорушення, але й передбачати можливі майбутні загрози [2].

Розглядаючи технологічний аспект, варто зазначити, що в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій виникає необхідність у впровадженні новітніх методів для запобігання злочинності. Важливу роль у цьому контексті відіграють автоматизовані системи моніторингу та аналітики, що дають змогу оперативно відслідковувати фінансові операції та виявляти підозрілі транзакції. І. В. Арістова та С. О. Прокопов наголошують на важливості використання сучасних інформаційних технологій для створення єдиної бази даних про господарські операції, що дає змогу значно спростити процедуру

виявлення правопорушень та попередження можливих економічних кримінальних правопорушень [3; 4].

Серед основних методів запобігання злочинності в господарській сфері доцільно виокремити наведені нижче.

По-перше, це є профілактичні заходи. Профілактика економічних кримінальних правопорушень має бути одним із пріоритетних напрямів діяльності як державних органів, так і приватних підприємств. За словами В. Б. Вишні та С. О. Прокопова, основним засобом у профілактиці є підвищення рівня правової обізнаності серед підприємців та організація спеціальних навчальних програм для бізнесменів [3]. Вони наголошують на необхідності створення системи інформаційної підтримки для підприємців, яка б давала змогу вчасно отримувати консультації щодо правових аспектів господарської діяльності та попереджувати можливі порушення.

По-друге, варто завжди активно застосовувати юридичні інструменти. Крім правової бази, вкрай важливою є наявність дієвих механізмів контролю та покарання за кримінальне правопорушення. Тут суттєвим є роль правоохоронних органів, зокрема, спеціалізованих підрозділів, що займаються боротьбою з економічними злочинами. І. В. Катериничук зазначає важливість впровадження контролювальних функцій у рамках економічної діяльності, зокрема, через здійснення постійного моніторингу фінансових потоків і виявлення аномалій, що можуть свідчити про можливі правопорушення [2].

Ну і звичайно, доцільно враховувати міжнародний досвід. Враховуючи глобалізацію економічних відносин, важливою складовою запобігання злочинності в господарській діяльності є вивчення та адаптація міжнародного досвіду. Вчені, зокрема В. В. Арістова, наголошують на необхідності інтеграції українських стандартів запобігання злочинності до міжнародних норм, що дасть змогу покращити взаємодію між державами та бізнесом, а також сприятиме розвитку ефективних механізмів міжнародного контролю за фінансовими потоками [4].

Аналіз останніх досліджень дає змогу сформулювати кілька практичних рекомендацій щодо вдосконалення методів запобігання злочинності в господарській діяльності:

1. Впровадження автоматизованих систем моніторингу. В умовах швидкого розвитку цифрових технологій та збільшення складності господарських операцій особливе значення для ефективного запобігання злочинності у сфері господарської діяльності має впровадження автоматизованих систем моніторингу. Для забезпечення своєчасного виявлення порушень у фінансових операціях необхідно створити інтегровані інформаційні системи, які здійснюватимуть постійний, цілодобовий моніторинг фінансових потоків на всіх етапах господарської діяльності – від початкових стадій угод до завершення фінансових розрахунків.

Така система повинна не тільки здійснювати автоматичний контроль за фінансовими операціями, але й бути здатною аналізувати їх з урахуванням встановлених нормативно-правових вимог, внутрішніх політик підприємства та міжнародних стандартів. Важливим аспектом є використання сучасних алгоритмів аналізу великих даних (Big Data), машинного навчання та штучного інтелекту, що дають змогу автоматично виявляти аномалії, підозрілі транзакції чи ознаки фінансових махінацій, таких як відмивання грошей чи ухилення від сплати податків.

Інтегровані системи повинні бути розроблені так, щоб забезпечити не лише внутрішній контроль за фінансовими потоками на підприємстві, а й автоматично передавати відповідну інформацію до компетентних органів у разі виявлення правопорушень. Такі системи повинні мати інтерфейси для обміну інформацією з державними органами, що дає змогу оперативно реагувати на порушення та здійснювати необхідні перевірки.

До того ж, важливою функцією автоматизованих систем є не лише виявлення кримінальних правопорушень, але й їх прогнозування. Системи на основі аналізу минулих фінансових операцій можуть визначати потенційні ризики та запобігати виникненню порушень у майбутньому. Наприклад, система може передбачити, які фінансові операції можуть бути піддані високому ризику шахрайства на основі аналізу історичних даних та поведінкових патернів учасників ринку.

Так, автоматизовані системи моніторингу не тільки полегшують виявлення фінансових кримінальних правопорушень, а й сприяють значному підвищенню прозорості та довіри в бізнес-середовищі. Впровадження таких технологій стане важливим кроком до більш ефективної боротьби з економічною злочинністю та забезпечення безпеки фінансових операцій у сфері господарської діяльності.

2. Підвищення правової свідомості серед підприємців є ключовим елементом у запобіганні злочинності та правопорушенням у господарській діяльності. Однією з основних причин, чому підприємці часто стають суб'єктами кримінальних правопорушень або навіть фінансових злочинів, є відсутність достатнього рівня правової обізнаності. Багато бізнесменів не завжди повною мірою усвідомлюють наслідки порушень законодавства або навіть не знають про існуючі правові норми, які регулюють їхню діяльність. Це створює ризик вчинення правопорушень через невідання або неправильне тлумачення законодавчих вимог.

Для зменшення цього ризику необхідно впроваджувати систематичні освітні програми, що орієнтовані на підвищення правової свідомості та обізнаності серед підприємців. Ці програми повинні охоплювати не лише основи ведення бізнесу відповідно до чинного законодавства, а й детально розглядати конкретні правові норми, які стосуються фінансової діяльності, податкових зобов'язань, антикорупційних стандартів, а також правил взаємодії з державними органами. Вони повинні бути доступними та орієнтованими на потреби підприємців різних рівнів – від малих підприємств до великих корпорацій.

Одним із важливих кроків є розробка спеціалізованих навчальних курсів, семінарів і тренінгів, що забезпечують підприємців актуальною інформацією про зміни в законодавстві, нові регуляції та юридичні вимоги. Ці програми повинні містити практичні кейси, що ілюструють типові помилки та правопорушення в бізнесі, а також зособи їх уникнення. Зокрема, курси можуть охоплювати такі теми, як правильне оформлення господарських угод, податкові аспекти ведення бізнесу, процедура ліцензування та сертифікації товарів і послуг, а також боротьба з економічними злочинами, такими як шахрайство та відмивання грошей.

Крім того, важливо розвивати правову обізнаність через інтерактивні платформи, що дають змогу підприємцям отримувати оперативну консультацію з правових питань у реальному часі. Це може бути досягнуто через онлайн-консультації, створення

інформаційних порталів та гарячих ліній, де бізнесмени можуть звертатися за допомогою до юристів та отримувати роз'яснення з актуальних правових питань.

Такі освітні програми сприяють не тільки зменшенню кількості порушень через невідання закону, а й формуванню культури відповідального бізнесу. Підвищення правової свідомості серед підприємців допомагає створити більш прозорі та справедливі умови для ведення бізнесу, де кожен учасник ринку діє відповідно до чинних правових норм, що знижує ймовірність виникнення конфліктних ситуацій і правопорушень.

Загалом розвиток правової обізнаності серед бізнесменів – це не лише шлях до зменшення правопорушень, але й важливий чинник у розвитку здорового економічного середовища, яке сприяє сталому розвитку підприємництва та економіки. Тому органи державної влади, а також громадські та професійні організації повинні активно підтримувати такі ініціативи, заохочуючи підприємців до регулярного оновлення своїх знань у сфері права.

3. Посилення міжнародної співпраці. В умовах сучасної глобалізації економіки, коли фінансові потоки, товари та послуги перетинають кордони держав з великими швидкостями, економічні злочини набувають транснаціонального характеру. Це вимагає від держав більш тісної та ефективної співпраці у боротьбі з економічною злочинністю на міжнародному рівні. Тому особливо важливим є впровадження міжнародних стандартів боротьби з економічними кримінальними правопорушеннями, що дають змогу узгодити стратегії та методи боротьби між різними країнами. Спільні зусилля на міжнародному рівні сприятимуть ефективному запобіганню кримінальним правопорушенням, зменшенню масштабів фінансових порушень та підвищенню прозорості у фінансових і торгових операціях.

Одним із основних напрямів посилення міжнародної співпраці є впровадження загальноприйнятих стандартів і норм для боротьби з економічними кримінальними правопорушеннями, таких як відмивання грошей, шахрайство, ухилення від податків і корупція. Вони дають змогу створювати єдину правову основу для взаємодії між державами в питаннях боротьби з транснаціональними злочинами. Важливу роль у цьому процесі відіграють міжнародні організації, такі як Інтерпол, ООН, Європейський Союз, а також численні регіональні платформи й органи, що займаються розробкою правових актів і рекомендацій для забезпечення міжнародної безпеки.

Для ефективної боротьби з транснаціональними економічними злочинами необхідна координація між державами на всіх рівнях – від урядів до місцевих правоохоронних органів. Відповідно, впровадження стандартів на міжнародному рівні дає змогу не лише уніфікувати підходи до боротьби з економічними правопорушеннями, але й забезпечити спільну відповідальність за запобігання злочинності та її розслідування. Це також створює умови для швидкого обміну інформацією між країнами, що є критично важливим у боротьбі з фінансовими злочинами, які часто здійснюються через межі декількох юрисдикцій.

Міжнародні угоди та конвенції, такі як Конвенція ООН проти корупції або Міжнародна конвенція про боротьбу з відмиванням грошей, мають значний вплив на формування глобальних стандартів. Вони допомагають державам узгоджувати свої національні

законодавства з міжнародними вимогами, що сприяє полегшенню процесу екстрадиції осіб, які вчиняють економічні злочини, а також створює умови для ефективного розслідування та покарання правопорушників. Крім того, ці стандарти встановлюють механізми для підтримки та захисту свідків і потерпілих від економічних злочинів, що особливо важливо в контексті глобальних кримінальних мереж.

Також важливо зазначити, що надання технічної допомоги та підтримки країнам, які мають обмежені ресурси для боротьби з економічними злочинами, є важливим аспектом міжнародної співпраці. Це охоплює обмін досвідом, навчання та підвищення кваліфікації фахівців, розвиток системи електронного моніторингу та фінансових розслідувань. Багато країн розвиваються в напрямі впровадження автоматизованих систем для виявлення підозрілих фінансових транзакцій, а також для покращення процедур аудиту та перевірок, що дає змогу більш оперативно реагувати на порушення.

Отже, посилення міжнародної співпраці є необхідною умовою для ефективної боротьби з економічною злочинністю в умовах глобалізації. Впровадження міжнародних стандартів і механізмів взаємодії дасть нагоду забезпечити не лише покращення правового середовища, але й сприятиме швидкому реагуванню на нові виклики та загрози у сфері економічної безпеки. Це допоможе створити більш стійке та прозоре середовище для ведення міжнародного бізнесу, що є важливим для підтримки економічної стабільності на глобальному рівні.

4. Зміцнення контролю за фінансовими потоками. Необхідно посилити контроль за фінансовими операціями, що проводяться між підприємствами та державними органами, а також забезпечити їх прозорість і доступність для перевірок.

Так, сучасні методи запобігання злочинності в сфері господарської діяльності повинні базуватися на комплексному підході, що охоплює правові, організаційні та технологічні заходи. Врахування наукових розробок українських вчених дає змогу значно покращити ефективність боротьби з економічними кримінальними правопорушеннями, що є необхідною умовою для забезпечення стабільного розвитку національної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арістова І. В., Атамчук Г. В. Правові засади запобігання економічним злочинам у господарській діяльності. Київ : Наукова думка, 2020. 150 с.
2. Калюжний Р. А., Катериничук І. П. Аналіз та прогностика економічних злочинів в Україні. Київ : Юридична наука, 2018. 118 с.
3. Вишня В. Б., Прокопов С. О. Правове регулювання боротьби з фінансовими злочинами в Україні. Харків : Право, 2019. 179 с.
4. Арістова І. В. Інформаційні технології у боротьбі з економічними злочинами: досвід та перспективи. Київ : Наукова думка, 2021. 71 с.

REFERENCE

1. Aristova I. V., Atamchuk H. V. Pravovi zasady zapobihannia ekonomichnym zlochynam u hospodarskii diialnosti. Kyiv : Naukova dumka, 2020. 150 s.

Кравчук А. І. Сучасні методи запобігання злочинності у сфері господарської діяльності

2. Kaliuzhnyi R. A., Katerynychuk I. P. Analiz ta prohnostyka ekonomichnykh zlochyniv v Ukraini. Kyiv : Yurydychna nauka, 2018. 118 s.

3. Vyshnia V. B., Prokopov S. O. Pravove rehuliuвання borotby z finansovymy zlochynamy v Ukraini. Kharkiv : Pravo, 2019. 179 s.

4. Aristova I. V. Informatsiini tekhnolohii u borotbi z ekonomichnymy zlochynamy: dosvid ta perspektyvy. Kyiv : Naukova dumka, 2021. 71 s.

A. I. Kravchuk. MODERN METHODS OF PREVENTING CRIME IN THE SPHERE OF ECONOMIC ACTIVITY

The article is devoted to the analysis of modern methods of preventing crime in the sphere of economic activity, in particular those used to combat economic crimes. The author examines the main problems associated with criminal activity in the field of business and offers comprehensive approaches to their solution. Particular attention is paid to such types of offenses as fraud, tax evasion, corruption, as well as the illegal use of corporate resources and money laundering. It is noted that effective prevention of crime in the economic sphere requires not only strengthening criminal punishment, but also the introduction of modern preventive technologies, such as internal audit systems, electronic monitoring of financial flows, as well as the active use of automated information systems to detect and block illegal transactions. The article substantiates the need for interagency cooperation between law enforcement agencies, tax services and commercial structures to effectively combat economic crime. The author also analyzes the role of international standards in preventing offenses in the field of economic activity and notes the importance of introducing the latest technologies into the processes of detecting and investigating financial criminal offenses. Particular attention is paid to the issues of improving the regulatory framework governing economic activity and increasing the effectiveness of law enforcement in the context of the economic security of the state. The proposed ways to improve the prevention system include the development of forensic examination, improving the procedures for internal audits of enterprises and strengthening control over financial transactions through the use of big data analysis technologies. Thus, preventing crime in the field of economic activity is an important element of ensuring economic stability and development of the country. The proposed methods will contribute to reducing the level of criminal activity, in particular in the business environment, and increase the effectiveness of the fight against economic offenses at the national and international levels.

Keywords: criminal offense, economic activity, prevention, economic crime.

Стаття надійшла до редколегії 7 березня 2025 року